

ACI VATANDA BİR GARİP KUL

BİRİNCİ NESLİN ALMANYA HATIRALARI

ALİ ÖZDEMİR

NEDEN ALMANYA?

Kendimizce kutlu bildiğimiz bir hizmete vakfettiğim hayat hikâyemi anlatmaya başlarken çok eskiye, yani 1960 yılına kadar uzanmak gerekiyor. 1960 yılı, ülkenin olduğu kadar benim hayatım için de en büyük dönüm noktalarındandır. 27 Mayıs 1960 yılında darbe olduğunda, bunun ülkemiz için ne demek olduğunu, neleri getirip neleri götürdüğünün idrakindeydim. Yedek subaylığım sırasında tanıdığım, içi vatan sevgisi ve hizmet arzusu ile dolu subayların yanında, ülkeyi kaosa sürükleyen kanlı ihtilali yapanları bu millet katiyen affetmeyecektir. Kişisel hayatımda oldukça etkili olan bu darbeden kısa bir süre sonra yedek subay okuluna gittim. Oldukça detaylı anlatılabilecek bu dönemi kısaca ifade etmek gerekirse altı ayda bitirdiğim Polatlı Topçu Okulu'ndan sonra, çektiğim kurada, asteğmen olarak gideceğim Gelibolu Doğanarslan çıktı. Topçu Okulu'na gelmeden önce, Osmaniye Hasanbeyli'den, Fettahoğulları'ndan Hasan Aksay Hoca'mın akrabalarından bir kızla nişanlanmışım. Kurada çıkan Gelibolu Doğanarslan'a asteğmen olarak gittim. Topçu subayı olarak göreve başladıktan sonra ikinci görev yerim Malkara olarak belirlendi. Malkara'ya gitmeden önce Osmaniye'ye giderek düğünümü yaptım ve görev yerim olan Malkara'ya eşimle beraber gittik. Orada moral derslerini verebilen tek subay bendim. Bir süre sonra da teğmen oldum.

1961 yılının Aralık ayında bir aylık izin hakkımı kullanarak 22. Topçu Taburu'ndan ayrılarak terhis oldum. Adana'ya döndükten sonra memuriyet hayatıma başladım. Aynı zamanda fahrî olarak merkez vaizliği ve sonra yurt müdürlüğü ve Mezunlar Cemiyeti başkanlığı gibi vazifelerle hizmetime devam ettim.

Bu dönemde, ülkemizden Almanya'ya, Hollanda'ya, Belçika'ya işçi gönderilmeye başlanmıştı. Bu süreci yakından takip ediyordum, gazeteleri okuyordum ve haberleri derinlemesine gözden geçiriyordum. O sıralarda İş ve İşçi Bulma Kurumu'nda çalışan bir hanım komşumuz vardı. Kendisi ile işçi olarak Avrupa'ya gitme meselesini uzun uzadıya konuşup hasbihâl ettikten sonra Avrupa'ya işçi olarak gitmeye karar verdim ve bu niyetle başvuruda bulundum. Kısa bir zaman içerisinde çekilen kurada Belçika çıktı. Ancak Belçika'daki iş, en az 3000 metre yerin altında çalışmak zorunda kalacağım bir kömür fabrikasıydı. Bu iş istidâdına uygun olmadığı için gitmekten vazgeçtim fakat başvurumu iptal de ettirmedim. Adana'daki memuriyetime, fahrî vaizlik ve Mezunlar Cemiyeti'ndeki başkanlık görevime devam ettim. Darbe süreci olduğu için bu dönemle ilgili detaylarına giremeyeceğim kadar çok şey yazılıp çizildi. Bu hususta fazla ayrıntıya girecek değilim.

Vazifeme devam ederken bir gün, çok sevdiğim, o dönemde Adana 2. Noteri olan bir ahabım beni arayarak kendisiyle görüşmem gerektiğini söyledi. Görüştüğümüzde Amerikan Koleji'nde okuyup sonrasında tıp doktoru olan bir arkadaşının bana ihtiyacı olduğunu söyledi. Onun aracılığı ile Doktor Bey'le tanıştık. O görüşmede Doktor bana: "Ben bir Amerikan kolejinden hiçbir İslâmî bilgi almadan mezun oldum. Sonrasında Amerika'da ihtisasımı yaptım. Orada bir insan çiftliğinde çalışmaya başladım. Çiftlik diyorum zira orada en büyük ayıp sakat bir çocuk dünyaya getirmektir. Eğer bir ailenin çocuğu sakat doğmuş ise o çocuk aile için geçmeyen bir utanç olur. İşte benim çalıştığım yer, bu sakat çocukların aileleri tarafından bırakıldığı yer. Biz belli yöntemlerle erkekleri ve kızları belli duygulardan arındırıyorduk. Aileler, sadece çocuklarını teslim ettikleri gün oraya gelir ve bir daha çocuklarını görmek için gelmezlerdi." dedi. Doktor devamla: "Arkadaşlarımdan biri Müslüman olmam hasebi ile benim konuyu bir de bu açıdan ele

almamı istedi. Kendilerinin İncil’de ve dahi Kilise’de bu sorunun cevabını bulamadıklarını söyledi. Ben ise onlara, İslâm hakkında maalesef pek bir bilgim olmadığını mahcubiyetle itiraf ettim ve kendilerine bu konu ile ilgili bir şey söyleyemedim. Beş, altı yıl orada kaldıktan sonra Türkiye’ye döndüm. Gördüğünüz gibi burada doktorluk yapıyorum. İnsanlar Amerika’dan geldiğim için epey de itibar gösteriyorlar. Şimdi ise orada yaptığım hizmetleri takdir etmiş olmalılar ki beni tekrar oraya davet ediyorlar. Ben de bu davete icabet etmek kararı verdim. Fakat gitmeden önce, dinî konularda kendimde eksiklik hissettiğim ve bu eksikliğimi bir nebze de olsa gidermek istediğimden bana bu konuda yardımcı olmanızı istirham ediyorum. Kısacası İslâm Dini’ni öğrenmek istiyorum.” dedi. O gün Doktor Bey’le, insanların neden bu kadar duygusuz olabileceğini sorguladık. Kendilerinden bir parça olarak dünyaya gelen bir can, nasıl oluyor da sakat doğduğu için utanç vesilesi olabiliyordu? Bu vesile ile Doktor Bey’le daha sonra da görüşmeye devam ettik. Bu görüşmelerde kendisine Kur’ân-ı Kerîm’i okumasını öğrettim. İslâm’ın fikhî yönlerini kısmen izâh ettim. İslâm esaslarını kendisine vermeye çalışarak çok sayıda kitap tavsiyesinde bulundum. Karşılıklı büyük bir memnuniyetle geçen bu dönemden sonra Amerika’ya gitti. Kendisi ile bir daha görüşmek nasip olmadı. Ümid ederim ki İslâm’a dair öğrendiği güzellikleri oradaki insanlara da ulaştırabilmiştir.

Doktor Bey Amerika’ya dönmüştü ama anlattıkları beni çok düşündürmüştü. İnsanlarımız çalışmak için Avrupa’ya gidiyordu. Orada, her anlamda bize yabancı bir kültürle, yaşama karşılaşıyorlardı. Oradaki insanlarımızın bu yabancı kültürde mutlaka yardıma, ilgiye ihtiyacı olduğunu düşünüyordum. Ben bu düşünceler içerisinde iken memlekette de tam mânâsıyla bir dram yaşıyordu. 1961 seçimlerinde, milletin teveccühüne mazhar olan Adalet Partisi senatoda büyük bir başarı elde etmişti ancak tek başına iktidar

olamıyordu. Dolayısı ile CHP ile koalisyon hükümeti kurdular. Hükümette diğer önemli bakanlıklar gibi eğitim bakanlığı da CHP'nin elindeydi. Bakanlık vazife itibarı ile memleketin çocuklarını eğitmekten mesuldü ancak eğitimden başka her şeyle uğraşıyordu.

NURCULUĞU NASIL YOK EDEBİLİRİZ?

Bir gün, bana ve bir arkadaşıma Ankara'dan tebligat geldi. Ankara'ya çağırılıyorduk fakat sebep belirtilmiyordu. İki arkadaş Ankara'ya gittik. Bize, o dönemde Bursa senatörü ve aynı zamanda doktor olan eğitim bakanı ile görüşmemiz gerektiği söylendi. Sonradan anladığımız kadarıyla, Türkiye'nin her tarafından imam-hatip lisesi mezunları derneklerinin başkan ve başkan yardımcılığı görevini sürdürenler çağırılmıştı. Toplantıda, Bakan Dr. İbrahim Öktem, bizi epey övdükten sonra, memleketimiz için en büyük tehlikenin Said-i Nursî Hazretleri'nin kitapları ve Nurculuk olduğunu ve bununla mücadele edilmesi gerektiğini anlattı. Bu görevi yerine getirmemiz karşılığında ne kadar para talep edersek yerine getirileceğini ifade etti. Sonrasında biz, meseleyi kendi aramızda görüşmek üzere müsaade istedik. Federasyon toplantısında arkadaşlara, bizden istenilenin Müslüman'ı, Müslüman'a kırdırmak olduğunu söylediğimde, çoğunluk benimle hemfikir olduğunu beyân etti. Fikrime katılmayanlar da kendi fikirlerince başka şeyler söylediler. O akşam bakanlık müsteşarı ile yine aynı otelde toplantımız vardı, biz de toplantıya iştirak ettik. Toplantı esnasında otelde bulunan müşteriler içerisinden toplantı konusunu ilginç bularak katılmak isteyenler olmuştu. Bunların arasında Adana'dan gelen bazı fabrikatörler de bulunuyordu. Benim Adana'dan geldiğimi öğrendiklerinde daha da çok ilgilendiler. Toplantıda Müsteşar Bey, imam-hatip okullarının misyonunu ve mensuplarını çok takdir ettiğini, ileri seviyede bir kültüre sahip olduğumuzu fakat medrese zihniyetinden ve o ruhu

benimsemekten uzaklaşmamız hâlinde daha çok itibar göreceğimizi söyledi. O bunları söyleyince ben, el kaldırarak söz istedim. Daha önceden kendimizi takdim ettiğimiz için bana: “Buyur Çukurovalı!” dedi. Ben: “Efendim, siz medreseden ne kötülük gördünüz ki? Keşke gerçek mânâda medrese ruhunu taşıyabilseydik. Medreseler bu memlekete öyle büyük insanlar kazandırdı ki bunları burada saymama lüzum bile yok. Kimse kabul etmese de ben o medrese ruhunu taşıyanlardan biriyim.” deyince, yanımda oturan federasyon başkanımız ve başkan yardımcımız masanın altından hemen beni dürterek susmamı istediler. Ben de onlara, Müsteşar Bey’in fikrini beyân ettiğini ve bu durumda bizim de kendi fikrimizi söylememiz gerektiğini belirttim. O sırada orada bulunan, muhtemelen CHP’li olan fabrikatörler beni çağırarak oradaki tüm masrafları kendilerinin karşılamak istediklerini iletiler. Bu teklifi arkadaşlarıma ilettim ancak Ankara sorumlusu arkadaşımız buna itiraz ederek geri çevirdi. İkna etmeye çalışsam da kabul ettiremedim.

Mezkûr Müsteşar Bey’in, bir müddet sonra bir konferansta medreselerin faidelerini ve güzelliklerini anlatarak dinleyicilerden tam not aldığını gazetelerden öğrendim.

Bakan Bey’in ve Müsteşar Bey’in bize tebliğ ettikleri vazifeyi kendi aramızda tartıştık. Nihaî karar olarak Allah nezdinde böyle bir şeyin mesuliyetine giremeyeceğimize karar verdik. Esasen mezunlar arasında Risâle-i Nur fikrini benimsemeyen çok az insan vardı. Çok şükür ki o günün şartlarında biz bu teklifi reddederek bizi birbirimize kırdıracak tuzaklara düşmedik. Zikrettiğim bu iki hadiseyi, bu konuların iyice düşünülmesinde fayda gördüğüm için arz etmek istedim.

Adana’ya avdet ettiğimde, bana Hollanda’dan bir davet geldiğini öğrendim. Bu davetin yanında aynı dönemde Konya Yüksek İslâm Enstitüsü’nde eğitimime devam etme ihtimali de vardı. Söz konusu davete icabet edebileceğim gibi, enstitüye de devam edebilirdim. Bu

iki görevden hangisini kabul etmem hususunda değerli hocalarımla istişare ettim. Hocalarımla çoğu Hollanda'ya hicret etmemin, orada bir hizmet kapısı açmaya vesile olacağından daha hayırlı olacağını söylediklerinden, ben de o yönde bir tercihte bulundum. Böylelikle elinizdeki kitaba konu olan "hicret" yolculuğum da başlamış oldu.

Hicret kararı verdikten sonra İş ve İşçi Bulma Kurumu'na gittiğimde, idealist bir insan olan Müdür Bey bana: "Ben, kısa bir zaman önce Almanya, Hollanda, Belçika ülkelerini gezdim ve oradaki işçilerin hâlini bizzat gördüm. Ali Bey, ben sizi Hollanda'ya değil, Almanya'ya göndermeyi uygun gördüm. Zira elimdeki notlarda imam-hatip mezunu olduğunuz yazıyor, yani siz sıradan bir işçi değilsiniz. Bugüne kadar, imam-hatiplilerden memleketimizin kaderinde büyük rol oynayan insanlar yetiştiğini, onların büyük hizmetler yüklediklerini biliyorum. Şu anda, bu hizmetlere vesile olabilecek en uygun ülke Almanya. Ben sizi Almanya'da, Türklerin yoğun olduğu bir yere göndermek istiyorum." dedi.

Allah'ın emrettiği güzel hasletleri yerine getirmek, men ettiği çirkin şeylerden sakınmak ve bunu ulaşabildiğimiz herkese anlatmayı vazife bildiğimden, Müdür Bey'in de beni bu göreve uygun görmesinden ve işlemleri başlatmasından ziyadesi ile memnun olmuştum. Henüz yirmili yaşlarda idim ve iki çocuğum vardı.

Böylelikle Almanya'ya gitmek için hazırlıklara başladım. İşlemler için birkaç kez Adana'dan Ankara'ya gittim. Ankara'da Alman irtibat bürosu vardı. Bu ve diğer irtibat bürolarında yapılan muameleleri anlatmak güç olsa da Almanya'ya giden ilk nesilin çektiği ızdırapları insanların bilmesi gerekiyor. Sadece Almanya'ya değil, genel olarak Avrupa'ya gitmek isteyen her vatandaş, detaylı bir muayeneden geçiriliyordu. Bu muayenelerde insanlar tamamen soyundurularak çıplak bir hâlde, doktorun "eğil, kalk" talimatları ile içine itildiği aşağılayıcı bir durum vardı. Bu aşağılamaya maruz kalan birçok insan da olumsuz cevap alabiliyordu. Bunları

anlatmamın sebebi, maruz bırakıldığımız hakaretin bilinmesini, unutulmamasını istememdir. Bu şekilde yapılan muayenelerde çok şükür bir sorun çıkmadı. Sorun sadece bu muayene ile bitmiyordu. Muayene sonucunda yapılan mukavelelere daha baştan çok düşük saat ücretleri yazılıyordu. Yazılan ücretlerle insanların geçinmesi mümkün değildi. İşlemler bittiğinde 1964 senesinin başında Almanya'ya gideceğimizi bildirdiler. Yılbaşında tekrar Ankara'ya gittiğimde, oradaki irtibat bürosundaki tercüman ile Alman yetkililer arasındaki diyalogdan, anladığıma göre, Adana'daki Müdür Bey, benim için özel bir bilgi vermiş olacak ki aramızda uzunca bir konuşma oldu. Bana "Elimizde yeteri kadar yer var ama küçük yerler. Biz, seni daha büyük, Türklerin çok olduğu, hizmet için de uygun olan Köln'deki Ford Fabrikası'na göndermeye karar verdik." dedi. Neticede Köln'e gönderilmem uygun görüldü. Ankara'daki işlerimiz bitince İstanbul'a, irtibat bürosuna gittim. Büro, birkaç kez gidip gelmem sonunda nihayet biletleri ve gideceğimiz yerle ilgili dokümanları verdi.

İLK SEFER

Resmî işlemler ve bizim hazırlıklarımız bitince Sirkeci Garı'ndan meçhule doğru yola revan olduk. Zamanın şartlarına göre tren yolculuğumuz pek rahat değildi. Yolun rahatsızlığı yanında içimizde gidiyor olmanın derin burukluğu vardı. İstanbul'un ruhumuzu saran manevî havasından yavaş yavaş uzaklaşıyorduk. Tren her istasyonda uzun uzun bekleyerek yoluna devam ediyordu. Edirne'den çıktıktan sonra, Yunan askerlerini görünce gözümden yaşların döküldüğü Yunanistan sınırından girdik.

Bulgaristan'a girdiğimizde ilk kez bir komünist ülkeye ayak basıyordum. Bulgaristan istasyonunda beklerken başımdan geçen bir hadiseyi arz etmek isterim. Tren beklediğimiz esnada biri, "Abi,

abi, abi!” diye Türkçe seslenince pencereden kafamı çıkarıp sesin geldiği yere yöneldim. Seslenen kişi, Türk ve Müslüman olduğunu söyleyince hüznümlendim. Neden seslendiğini sorduğumda, yanımızda İslâm’ı anlatan bir kitap olup olmadığını sordu. İslâm’a dair her şeyi unuttuklarını, hatırlatacak kitaplara ihtiyaçları olduğunu anlatırken bir yandan da ürkek gözlerle etrafını kolaçan ediyordu. Söylediklerinin duyulmasından korkuyordu. Yanımda bulunan kitaplardan birkaçını kendisine verdim. Sevinci görülmeye değeri. Büyük bir heyecanla gömleğini açarak kitapları göğsüne koyup gömleğinin düğmelerini kapatarak uzaklaştı.

Osmanlı’nın asırlarca hükümlanlığını sürdürdüğü bu topraklarda böyle bir mahrumiyete şahit olmak çok acıydı. Yanımdakilere, Osmanlı Devleti’nin yüzyıllarca bu topraklardaki adil yönetimini ve insanlığa hizmetlerini anlattım. Arkadaşlardan biri: “Ali Bey, ecdâdımız bu topraklarda vazifesini yerine getirmiş ama onların torunları olan bizlerin hâli içler acısı değil mi? Biz bugün, bitkin, yorgun bir şekilde Avrupa’ya ekmek parası için gitmeye çalışıyoruz.” dedi. Arkadaşım ümitsizce hâlimizi tasvir ediyordu ancak ben ekmek parasından daha ziyade, yolculuğun, şahsım için bir hicret olduğunu ve bu hicretin Allah’ın izni ile hayırlara vesile olacağı inancındaydım.

Oldukça uzun süren bu yolculuğun teferruatına burada giremeyeceğim. Avusturya’yı geçerek Münih’e geldiğimizde yolculuğumuz nihayete ermişti. Münih’te trenden indiğimizde bize, Almanya’daki İş ve İşçi Bulma Kurumu memurlarının hepimizi görmek istedikleri bilgisi verildi. Kuruma gittiğimizde, ilk kez orada, sıcak çay ve bazı yiyeceklerden ikrâm edildi. Yiyecekleri görünce ilk düşündüğümüz, bu ürünlerin içerisinde domuz ürünü olup olmadığıydı. Sonradan olmadığını öğrendik. Orada bir müddet kaldıktan sonra, bizden sorumlu bir memurla birlikte Köln’e giden trene bindik. Her vardığımız durakta, yanımızdaki arkadaşlar birer ikişer ini-

yordu. O arkadaşlarımızı bir daha görme fırsatım olmadı. Köln'e vardığımızda yalnızca ben kalmıştım. İstasyonda bir memur Türkçe olarak benim Ali Özdemir olup olmadığını sordu. Müspet cevap alınca kendisine eşlik etmemi istedi. Kim olduğunu sorduğumda, kalacağım yurdun müdürü olduğunu söyledi. Birlikte ikâmet edeceğim yurda gittik. Yurt, Köln'de mukîmi en az olan yurttu. Orada, Adapazarı'ndan gelmiş olan bir arkadaşla beni aynı odaya yerleştirdiler. Aynı zamanda adaşım olan oda arkadaşına ilk olarak kıblenin yerini sorduğumda, bana hoca olup olmadığını merak ettiğini söyledi. Cevaben ben de, kıblenin yerini sadece hocaların değil, her Müslümanın bilmekle mükellef olduğunu, gittikleri yerde ilk yapacakları işin kıbleyi tespit etmek olduğunu söyledim. Ardından her Müslümanın kulluk bilinci ile ibadetlerini yerine getirmesi gerektiğini belirterek abdestimi aldım. Sonrasında da Almanya'daki ilk namazımı kıldım.

KÖLN VE HİZMET HAYATI

Köln'deki Ford Fabrikası'na gittiğimde, istihdam bakımından Türklerin çoğunlukta olduğunu gördüm. Türkler bu istihdam çokluğu ve çalışkanlıkları ile Ford Fabrikası'nı, Ford Fabrikası yapmışlardı. Oradaki Alman ve Türk arkadaşlarla mütalaa ettiğimizde arkadaşlar, fabrikada, günde sadece 50 ya da 60 arabanın çıktığını anlattılar. Biz orada çalışmaya başladığımızda 8 saatlik mesai ile 400'den az olmamak kaydı ile araba çıkarıyorduk. Tabii bu 8 saatlik mesai ile 2 hatta bazen 3 vardiya olarak çalışmayı kastediyorum. Teknik kabiliyeti üst düzeyde olan Türk işçiler, Ford Fabrikası'na çok şey kattılar. Ancak yetkililer, yapılan bu önemli katkıları ve pratiklik sağlayan tespitleri, takdir ederek maddî bir taltif yoluna gitmeyip sadece teşekkür etmekle yetinmişlerdir. Bütün mesaisini, dolayısı

ile enerjisini fabrikaya veren insanımız, haklı olarak bu durumdan müşteki idi.

İnsan şahit olmadığı bir durum hakkında yanlış bir yargıya varabilir, sadece duyduğu kadarını bilir. Ancak orada yaşadığım, çalıştığım için, oradaki insanımızın yürekler acısı durumunu bizzat gördüm, hissettim. Bilhassa ailesinden kilometrelerce uzakta olan gençler, çoluk çocuğunu bırakarak gelmiş olanlardan bazıları, kendilerini burada daha özgür hissediyorlar ve sorumsuzca yaşıyorlardı. Kendilerine, kültürlerine o kadar yabancılaşmış olanlar vardı ki bazen dinden çıkma noktasına geliyorlardı. Nasıl mı? Güya Almanlara karşı sevimli gözükmek, onları güldürmek için “Allah Kapıkule’de kaldı, buraya gelmedi.” minvalli küstahlığa varan sözlerle, ağızlarından çıkanın ne mânâya geldiğini fark edemeyecek davranışlar serd edebiliyorlardı. Gerek bu gibi yakinen şahit olduklarım gerekse hassasiyetlerim dolayısı ile hemen Köln ve çevresinde geniş bir çalışma ağı oluşturmaya başlattım. Öncelikle bütün lojmanlarda küçük bir mescid yapılmasına ön ayak oldum. Daha önce de bu tarz girişimler olmuş ancak herkesi bir araya toplayacak büyüklükte bir mescid ya da cami henüz mevcut değildi.

İkamet ettiğim lojmanın müdürü olan arkadaş, çok cana yakın biri idi. Çok fazla kültürlü olduğunu söyleyemem ancak Almanca bildiği için bizimle Alman yetkililer arasında tercümanlık yaptığından bize çok faydası oluyordu. O dönemde Almanya’daki Alman ve Gençlik Vakfı, orada çalışan Türklere dolayısı benim oradaki çalışmalarımı yakından takip ediyorlarmış. Müdür vasıtasıyla vakıfla irtibata geçtim. Orada çalışan ve henüz idealist bir talebe olan Süreyya Hanım’la tanıştık. Bana çok yardımcı oldu. Ben de gazetelerde yazdığım yazılarda ondan çok bahsettim. Vakıfta beraber bir çalışma başlattık. Çalışma kapsamında, orada bulunan Teka teyplere 30 - 45 dakikalık bir konuşma kaydı yapmaya başladım. Kaydı, diğer lojmanlarda ve hayımlarda bulunan insanlara dinlemeleri için

veriyorlardı. Bu çalışma çok faydalı olmuştu. Dinleyenler, kayıtların çok verimli olduğunu, çalışmadan çok memnun olduklarını bizzat kendileri söylüyorlardı.

ÂYETE'L-KÜRSÎ VE HAÇ

Bu çalışmalar esnasında bir taraftan da Almancamı ilerletmek için kursa yazıldım. Benim bu gayretimi gören ve çoğu maalesef ilkokul mezunu olan, ismin hâllerini dahi bilemeyen vatandaşlarımız benim gayretim karşısında şaşırıyorlardı. Bana: “Vallahi, ismin hâlleri, dil bilgisi falan biz bilmiyoruz ama en azından birer tane sarışın ve uzun saçlı kız arkadaşlarımız var. Ali Hoca sen de böyle birini bulsaydın, Almancayı en kısa zamanda öğrenirdin.” diyerek kendilerince alay ediyorlardı. Maalesef böyleleri olduğu gibi, bizim nasihatlerimize kulak veren, ikazlarımızı dikkate alan, Türkiye’de bıraktıkları ailelerinin sorumluluğunu hisseden ve onların kaderleriyle oynamamaları gerektiğinin farkında olanlar da az değildi. Biz de bu arkadaşlarımızın varlığı ile şevkleniyor daha fazla çalışmaya gayret ediyorduk. Zira Peygamberimiz Efendimiz (sav), “ed-Dînü nasihatün.”, yani “Din nasihattir.” buyurmuş. Bu prensiple, çalışmalarımızı, nasihatlerimizi daha geniş kitlelere ulaştırmak, İslâm’ı en güzel şekilde nasihatle tanıtmak, sevdirmek bizim en önemli vazifemizdi.

Vakıfta bazı toplantılar yapıyorduk. Yine bir gün büyük bir toplantı esnasında, Süreyya Hanım bana: “Ali Bey size bir şey soracağım.” dedi. “Buyrun sorun.” dedim. Süreyya Hanım devamla: “Bir süre önce bir rahatsızlığım sebebi ile Katolik bir hastanede yattım. Oradaki doktor benimle çok ilgilendi ve bana bir hediye verdi. Hediyeyi açtığım zaman kutudan bir haç çıktı. Yine orada çalışan Mısırlı bir doktor aynı şekilde bir kutu içerisinde, altın yaldızlı Arapça harflerin bulunduğu bir kolyeyi hediye etti. Ne yazdığını

sorduğumda, kolyede Âyete'l-Kürsî yazdığını söyledi, Allah seni korusun diyerek de dua etti. Ben bu iki hediyeyi de boynuma taktım.” dedi. Cevaben ben de: “Haçı bir kutu içerisinde evde saklamanızda bir beis yoktur. Ancak boynunuzda gören biri, sû-i zan ederek dinden çıktığınızı düşünerek size acır. Hem birisi Allah kelâmıdır, diğeri ise haşa Allah’ı üçleyen teslis inancını simgeleyen bir semboldür. İkisi yan yana olmaz Süreyya Hanım.” dediğimde, haçı boynundan çıkardı. Orada bulunanlardan bazıları kendisini alkışladı, bir kısmı ise, “Süreyya Hanım sen modern bir kızsın, bu tarz şeyleri düşünmemelisin.” diyerek çıkarmasını eleştirdiler. Eleştiren birkaç kişiydi ve doğrusu biraz da işgüzarlık olsun diye konuşuyordu. Burada bir inanç mevzubahis olduğunun bilincinde değillerdi. İnanan bir insanın, inancını en güzel şekilde yaşaması ve üzerinde taşıması gerekir. Dışarıdan bakanlar, inanç sahibinde taşıdığı inancın tezahürlerini görmeli. Bundan dolayı orada üniversite okuyan bir talebe olarak Süreyya Hanım’ın o kolyeyi çıkarmış olması, İslâm inancına olan bağlılığını göstermesi açısından takdire şâyân bir durumdu.

DEVLETİN KENDİ VATANDAŞINA KARŞI İLGİSİZLİĞİ VE GURBETTE İLK BAYRAM

Yukarıda da bahsettiğim gibi Köln’de büyük bir cami yoktu. Girişimlerimiz sonuç verdi, Barbrossa Str (Barbaros Caddesi) denilen bir yerde Barbaros Camii’nin yapılmasına karar verildi. Kısa bir sürede de Allah’ın izni ile cami yapılarak hizmete açıldı. Gördük ki bizim insanımıza imkân verildiği, yol gösterildiği zaman içindeki cevher ortaya çıkıyordu. Cami açılışından sonra birkaç arkadaşla beraber Hollanda’ya gittik. Venlo, Amsterdam gibi şehirleri gezerek oradaki arkadaşlarla görüştük. Oradaki Türklerin, hizmetlerini, hayatlarını, dinî yaşamlarını gözlemlemeye çalıştık. Köln’den ge-

lerek onlarla hasbihâl etmemiz, dertleri ile ilgilenmemiz onları da ziyadesi ile memnun etmiş, çalışmalarında gayrete getirmişti. Bu insanları Avrupa'ya gönderen yetkililer, maalesef onlara karşı yeteri kadar ilgi göstermiyorlardı. Oradaki insanların, inançlarını, millî duygularını ayakta tutacak bir program ya da çalışma yoktu. İnsanların ihtiyaçlarına yönelik bir çalışma olmadığı gibi oradaki Türk Konsoloslugu'nda veya elçilikte Türklere yönelik hiçbir ihtiyaç tespiti yapılmıyor, ilgilenilmiyordu. Bir nevi kaderlerine terkedilmişlerdi. Sadece pasaport harçlarına yapılan zamlarla konsolosluk ya da elçilikle muhatap olunuyordu.

Yakınlarını gurbete gönderenler gerek hasretlik gerekse maddî zorlukları içerisinde derin düşünceler ile mücadele ederken gurbete gitmek zorunda kalanlar da hem gurbetteki maişetlerini sağlama hem de memleketteki ailelerine maddî anlamda yardımcı olma derdindeydi. Bir anlamda gurbetteki insanımızı devlet kadar, yakınları da para olarak görmekteydi. Almanya'daki bir işçi izin zamanı Türkiye'ye gitmek isterse bu büyük bir borç yükü anlamına gelmekteydi. İzinden döndükten sonra yapacağı tek şey Türkiye'ye gitmek için aldığı borçları ödemek için çalışmaktı.

Genç, yaşlı fark etmeksizin ecel herkesin kapısını her an çalıyor. Elbette bu durum gurbet için de geçerliydi. Devletin, gurbetteki vatandaşına olan ilgisizliği, bir kaza ya da hastalık nedeni ile vefat eden vatandaşlarının cenaze hizmetleri karşısında da devam ediyordu elbette. Cenazeler nerede yıkanacak, nerede namazı kılınacak ve nasıl memlekete gönderilecek? Bunların hepsi sorun olmaya başlamıştı. Devletin kendi vatandaşlarına olan ilgisizliği, insanları çözüm bulma yoluna itti. Birlik ve beraberlikle birbirlerinin dertlerine dermân olmaya çalıştılar. Birbirlerinin yaralarını sardılar. İnsanları bu birliğe, anlayışa iten bu yüksek vasıflar da elbette dinimizin de payı çoktur.

Bu vasıfların yanında maalesef zaman zaman nahoş durumlar da yaşanmaktaydı. Ailelerini memlekette bırakarak gelen vatandaşlarımızdan bazıları Almanya'da yeni eş, aile arayışına giriyorlardı. Bir yandan, memlekette sevdiklerinin yolunu gözleyip oradan gelecek ekmek parasını bekleyenler; diğer yandan memlekette kendilerini hasretle bekleyenler, yakınlarını, eşlerini unutanlar... İşte bunlar, aileleri yıkılma noktasına getiren, perişanlık yaşatan, yaşayanlarda büyük yaralar açan büyük sorunlardı. Bu insanların elinden tutacak, iyi yönde nasihatle bulunacak, yol gösterecek insanlar lazımdı ama maalesef bu gibi insanların da sayıları çok fazla değildi.

Arada bir kısa dalgadan TRT'nin bir programını dinleyebiliyorlardı. O program da oldukça parazitli olduğu için dinlemek zordu. Dinleyebilmek için çok fazla miktarda para harcıyıp büyük radyolar almak gerekiyordu. Köln'de akşamları 45 dakika süren, yayını solcuların elinde olan bir radyo programı vardı. Program daha çok sol düşüncenin propagandasına dayanıyordu. Dolayısı ile yukarıda sözünü ettiğim inanç ve millî değerlere dair anlatılanlar da onların yayın politikaları doğrultusunda idi. Programda sadece cuma geceleri, Aşr-ı Şerif okunuyor, sonrasında ise mealen tercümesi yapılıyordu. Radyo yayınlarına Almanların bir müdahalesi söz konusu değildi.

Almanların kendi televizyonlarında ise devlet desteği ile yayınlanan programlar vardı. Bu yayınlarda, film yayınlanmadan önce bir papaz üzerinde resmî kıyafeti ile beş dakikalık bir konuşma yapar ve sonrasında film başlardı. O filmi seyretmek isteyen herkes, papazın filmden önceki hâlini müşahede eder, söylediklerini dinlerdi. Bunları müşahede ederken bir yandan da neler yapabileceğimiz üzerine epey kafa yorduk. Arkadaşlarla fikir teatisinde bulunduk, dertleştik. Tespit edebildiğimiz kadarı ile sorunlar üzerinde durduk. İncancımızı, millî değerlerimizi sağlamlaştırmak ve tehlike olarak

gördüklerimizi nasıl savuşturacağımız konusunda fikir alışverişinde bulunduk.

ERMENİ GENÇ İLE MÜNAZARA

Oraya gidişimin üzerinden yaklaşık 7 veya 8 ay geçmişti. Çok yorğun olduğum bir cumartesi akşamı yatarken kapı çalındı. Kalktım, kapıyı açtım. “Hayrola!” dedim. Televizyon odasına gelmemi rica ettiler. Abdestimi aldım, üzerimi giydim ve odaya gittim. Oda oldukça kalabalıktı. Kalabalığın arasında İstanbul’da doğmuş, büyümüş bir gayrimüslim genç vardı. Beni kendisi ile tanıştırdılar. Fransız Koleji mezunuydu ve mükemmel derecede Fransızca konuşuyordu. Meselenin ne olduğunu sorduğumda bana: “Âlem-i İslâm o kadar geri ki ne bir ilmî keşif ne de bir ilerleme emaresi var. Fakat Avrupa’ya baktığımız zaman her anlamda ilerlemiş, mükemmel bir sistem görüyoruz.” dedi. Ben de karşılık olarak bu delikanlıya: “Evet sen Avrupa’yı bize övüyor, onun değerlerini bize empoze etmeye çalışıyorsun. Ancak sende, biraz vicdan, muhabbet, aile sevgisi, insaniyet duygusu varsa bunu büyüdüğün ortamda her gün beş vakit duyduğun ezanlara borçlusun. Müslüman olmasan bile o ezanların etkisinde büyüdün, dolayısı ile senin manevî ve ruhî dengen üzerindeki etkisini inkâr edemezsin. Avrupa’da gördüğümüz ortam ise malumun. Bilimsel gelişmeye, ilerlemeye gelirse bu konuda yeterli bilgin yok. Zira bilgin olsa içinde doğduğun büyüdüğün memleketi de o memlekette yapılanları da inkâr etmezdin. Osmanlı’nın Avrupa’ya geldiğini, Osmanlı’dan önce burada ilime ve bilime karşı olan yaklaşımları bilirdin. Mesela şu anda yaşadığımız Köln’de, insanlar karanlıkta düşmesin diye caddeleri aydınlatmak istediğinde bu isteğe önce Kilise karşı çıkmıştır. Allah’ın tabii olarak kararttığı geceyi siz nasıl aydınlatırsınız diyerek itiraz etmişlerdi. Başka bir konu da Hristiyanlığın kendi içinde kaç bölündüğü